

LEGE ZARRA (FORUA) (III): JAUNA

Legeen artean lenengoa ta beiñena aginpidea daukana legepean egotea da. Aginpide orrek naikeriak erabilteko erea ba'dauko ori ez litzake Jauna izango, agintari ankerra edo tiranoa baiño. Gaur laterri guztietako Lege Nagusiak esaten dau Agintaria legepean dagoala. Foruak ori ez eban esan egiten. baiña orren ondorena lortzen zan zin egiteagaz eta foru-baimenagaz.

ZIN EGITEA

1452n. urteko foruaren 1º aginduak, antxiñako ekandua gogoratuz, Bizkai'ko Jaunak, 14 une beteta ba'daukoz berberak Bizkai'ra etorri bear dauala eta emengo lege bereziak. oiturak eta ekanduak zin egin bear dauzala diño. Eta au gaiñera: Ez ba'dator. Bizkai'ko uri naiz errietako bizkaitarrak ez daukela jaun orreri zerga ordaindu -bearrik eta gutunak hete-bearrik be ez, arik eta zin-egitera etorri -arte.

Agintariak lenengo egin bear dauana. legepean dagoala eta forua beteko dauala zin egitea da eta ori aundikiro egin bear-ko dau lenengo Bilbao'ko ateetan, gero Larrabetzu'ko Emeterio ta Zeledonio deunen eleizan, gero Gernika'ko zugazpean eta azkenez Bermeo'ko Eupeme Deunaren eleizan.

DENPOREA IRAKASLE ONA DA BAIÑA IKASLE GUZTIAK

IL EGITEN DAUZ

Ara zer diñon Isabel Katolika deritxonak beronen ziñean: "Jaingo Jaunari eta Andra Maria Birjiña, onen amari, erri eta uri orretako Erregiña ta Andere lez (zin dagiot) orain eta betiko lege bereziak, foruak, oiturak, ekanduak, aske-bideak eta askatasuna beteko dodazela konderrri ta jaunerri onetan. Enkarterria ta beste lurraldeak barru dauzala". Eta beste errege guztiak be antzeko ziña egiten eben.

FORU-BAIMENA

Asmoak agertzea, asmorik ederrenak izan amen. eta asmo orreik zin egitea ez da naikoa. Gero Agintariak neurri edo kontrol batzuk bear dauz asmo orreik eta ziña beteten dauzan ala ez argi geratu daiten. Eta ori ez eben aitzu bizkaitarrak. Orixe da foru-baimenagaz lortu nai dabena. Ara legeak diñoana zer dan:

"Iln. legea (1º idazpuruan): Askatasunaren aurka datozen gutunai men egingo jake. baiña ez dira betetuko.

Beste au be esan eben: Foru, lege, aske-bide ta askatasun lez eukela, Bizkai'ko Jaunak bialdutako gutuna edo errege-

legea, dana dala, zuzen naiz zearka, Bizkai'ko lege edo aginduen aurka ba'litz, men egin dakiola eta ez betetu".

Zer esan nai dau "men egin eta betetu ez"orrek? Agindu orrek ez dauka iñoz izango ondorenik. Jaunaren jabetasuna aintzat artu bear da, bai, eta orregaitik men egiten jako, baiña gutunak barruan diñoana ez da betetuko, ez dau eukiko eze-lako ondorenik.

ZUGATZ BAT SARTU DAUANARENA EZ DA ALPEREKO BIZITZEA

DANTE

Eta ori jazoten dala. foruaren aurka dagoala agindu ori, nork esan bear dau? Batzar Nagusiak, Gernika'ko zugazpean. Errege-aginduak guztiak ara croan bear dira eta an lortu bear dabe foru-baimena, antxe artu bear dira legezkotzat, antxe esan bear da foruagaz batera datorren ala ez. Eta agindua ez datorrela foruagaz batera ebazten ba'da, jakiña, men egin eta betetu ez.

Foru-bide onek eztabaida eta estutasun aundiak sortu ebazan bein baiño sarriago, baiña, zalantza barik, foruak itzaltasunaz begiratzeko ziurtasun bat zan.

Eta Errege edo jaunentzat be ez da iraingarri. Zer gauza ederragorik errege edo agintariarentzat, erriak bere baietza arduraz eta askatasunaz emotea baiño? Orrela ulertu eben ori erregeak Bizkaia'ri begira. II Felipe berak diño bere semearen alde egin eban azken-naian: "Bizkaitarrak asko maitatu dagizala eta curen askatasuna ta foruak zaindu dagizala, ori egin ezkeru eurak oso zintzoak, menpekoak eta erregetzarentzat bearrezkoak diralako".

Amaitu baiño len itaun bat egin dagigun: Eta eleizearen aldetik etorten ziran agiri ta aginduakaz zer egiten eben? Iñoz ukatu eben foru-baimena, baiña geienetan ez zan bear izaten olakorik.

Geroago. Frantzia'ko matxinada aren ondoren, dana bateratzeko jokerea agertu zan eta orren ondorena izan zan formen antxiñako jokabidea apurtzea eta ortik sortu zan ardatzko agintariakaz artu-emonak garrartzutea. Emen gogoratu zertarako izan ziran karlostarren gudak. zer jazo zan Bergara'ko Besarkada aren ondoren eta zelan joan diran foru orreik banaka kentzen, ekonomi-arloko ituna oraindiño be bizi dala. ■

OLAZAR'tar Martin'ek